

ZA PRAVDU A SPRÁVEDLNOST

Křesťanské demokratické sdružení Střední a Východní Evropy v
Austrálii, Flat 5, 159 Melrose Street, North Melbourne, Vic., 3051

Neperiodický bulletin České vydání Č. 13 Listopad 1990

PLURALITNÍ ORGANICKÁ SPOLEČNOST

=====

Nad stránkou nepopsanou

Každé začátky nového období národních dějin představují množství nevyřešených problémů, tedy stránku zatím nepopsanou. Poněvadž dobrá básnická intuice může proniknout hlouběji k základům společenské problematiky než sociologická a politologická analýsa, uvádím několik úryvků z básně Jana Zahradníčka Svátý Václav :

"Ta malátnost tupá nejvíc mne děsí....
že špatně jsme připraveni
pro chorálu tvého kovové rozeznění....
Dnes pravdy s tvářemi bludů nás matou....
přes celý svět se obrací list
a my nad stránkou nepopsanou
zítků a pozítků stojíme němí...."

K tomu dodávám jeden citát z Písma svatého :

"A když polnice vydá zvuk jen neurčitý, kdo se připraví
k bitvě ?" / 1 Kor 14,8 /

Národ se může sjednotit k odporu k diktatuře, která přinesla hospodářskou zaostalost a kulturní zpustošení, k budování nové etapy dějin je však třeba sjednocení jiného druhu, sjednocení tvůrčího. Toto tvůrčí sjednocení nebude nikdy naprosté a v určitém smyslu to není ani žádoucí, poněvadž soutěžení v úsilí o spravedlnost je užitečné a dělba práce je naprosto nutná. Velkým omylem mnohých ideologií je, že hledají řešení jen na rovině státní moci a ignorují životné funkce nižších složek republiky. Používám pojmu "organická společnost" tak, že slovo "organická" má jen smysl analogický, poněvadž společnost není celkem biologickým, ale celkem morálním a právním.

Pluralitní organická společnost =====

Slavný francouzský filosof Jacques Maritain věřil, že končí jedna historická éra a začíná nová. Psal o konci jednoho historického klimatu, aby zdůraznil, že bude začínat nová křesťanská civilizace, s novým bohatstvím vědeckým, kulturním i s pestrostí nových politických struktur.

Zamyslíme-li se nad současným stavem politických ideologií i politické praxe, pak můžeme pozorovat dozrávání plodů zla, plodů falešných ideologií, které nevěděly, co je člověk a co je společnost opravdu lidská.

Na aréně světového mocenského zápolení se objevil nacismus, fašismus a komunismus, ideologie, které degradovaly stát na výkonný orgán diktátorské strany a eliminovaly autonomii zájmových hospodářských skupin. Vše mělo sloužit mocenským zájmům strany, nikoli obecnému dobru politické společnosti, tedy plnému rozvoji všech občanů. Všechny druhy tak zvaného demokratického socialismu jsou rovněž zatíženy ideami kolektivismu, které nemají pochopení pro myšlenku plného rozvoje lidské osobnosti v oblasti hospodářské, sociální, kulturní a duchovní, a to na rovině přirozené a nadpřirozené. Socialismus také ztotožňuje stát s politickou společností, tedy část s celkem, a nepodněcuje plný rozvoj autonomních nižších složek politické společnosti, tedy republiky. Socialismus není možno tedy ztotožňovat se spravedlností, neboť socialismus se nechová spravedlivě k požadavku plného rozvoje lidské osobnosti, tedy k ideálům personalismu, a k požadavku autonomie nižších složek se strukturou lidských vztahů, které je možno vyjádřit pojmem solidarismus.

Na druhé straně není možno ztotožňovat liberalismus se svobodou, aspoň ne se svobodou všech občanů, neboť umožňuje svobodu občanů hospodářsky silných a nechrání dostatečně svobodu slabých. Naprosto volný trh, který není korigován ohledy na obecné dobro celku, přináší také mnoho nespravedlnosti a bídy. Klasický laissez-faire liberalism není dnes plně uskutečnitelný, aspoň ne v demokratickém systému, přesto však mnozí se snaží tomuto pochybnému ideálu přiblížit. Autonomním nižším složkám politické společnosti není přiznávána opravdová pravomoc, která jim přísluší, a stávají se jen nátlakovými skupi-

nemí v politickém a hospodářském životě. Sociálně nutné funkce, které si občané vynutí, jako podpora v nezaměstnanosti, nemocenské a penzijní zajištění, případně i bytová výstavba, připadají převážně státu. Tak i liberální a konzervativní ideologie pomáhají budovat všemocný stát krok za krokem.

Nechci idealizovat středověk, připomínám však, že v té době existovala organická pluralita institucí i právního řádu. Byla uznávána autonomie cechů a měst a král tím, že schvával a potvrzoval cechovní řády, propůjčoval jim právní vykonatelnost a vynutitelnost. Z rozhodnutí městské samosprávy bylo možno se odvolat k vyšší instanci městského práva magdeburského neb norimberského, kteréžto systémy byly považovány za spravedlivé a dokonalé. V Čechách bylo také zvláštní právo horní, které nebylo vydáváno králem, ale jen potvrzováno.

Tato organická pluralita institucí a pluralita partikulárních právních systémů mizela během století a rozpadávající se feudalismus byl nahražován liberalismem bez dostatečně vyvinutých mezičlánků mezi občany a státem v politické společnosti. Tak stát, který je jen nejvyšší institucí politické společnosti, pohlcovал postupně všechny nižší složky s jejich autonomními právy, a tímto způsobem se připravoval příchod totalitního státu. Feudalismus nevyhovoval již novým podmínkám a po zásluze zmizel a rozdělené křesťanstvo nebylo schopno nahradit jej něčím lepším.

Základní sociální lidské vztahy, vztahy osoby k osobě a osoby ke společnosti byly přetřhány neb hrubě narušeny a požadavky solidarismu se přestaly repektovat. Hrubá moc převažovala nad spravedlností a poněvadž lidská mysl nesnáší prázdnotu, nastala doba výroby ideových politických náhražek a vznikaly pochybné stranické ideologie, když křesťanská sociální etika byla zanedbávána neb dokonce odhozena. Plody tohoto ideového politického zla dozrávají a prokazují svůj nelidský charakter utopii. Je tedy nejvyšší čas, abychom se vrátili k realitě lidské osobnosti, tedy lidské přirozenosti chápané v duchu celostního neboli integrálního humanismu, který vidí člověka celého ve všech oblastech sféry přirozené a nadpřirozené.

Politická společnost

Neměli bychom zaměňovat část s celkem. Politická společnost, tedy republika neb království, je celkem a stát je jen částí republiky, je to nejvyšší část politické společnosti, která má pluralitní organický řád. Občané a rodiny jsou složkami republiky a jejich nezadatelná práva a svobody předcházejí časově před pravomocí státu. Ostat-

ní nižší společenské útvary, které vznikají ze svobodné iniciativy občanů za určitým partikulárním účelem a ve službách plného rozvoje lidské osobnosti, jsou také částmi politické společnosti a mají mít svou autonomii v takovém rozsahu, který jím umožňuje plnit své společenské funkce v souladu s obecným dobrem celé společnosti. Výchovné, kulturní, sociální a hospodářské funkce těchto nižších složek jsou stejně nutné jako funkce státních orgánů.

V republice vyrůstá autorita zdola od občanů, a tak celá politická společnost se skládá z celé řady pravomocí, které stupňovitě vyrůstají až k nejvyšší autoritě státu. Funkce státu je zaměřena na péči o obecné dobro celé společnosti, obecné dobro plně lidského života všech občanů, jejich hmotné zabezpečení a plný rozvoj osobnosti v životě duchovním, kulturním, sociálním a hospodářském, není to tedy jen dobro a prosperita státního aparátu. Všechny pravomoci politické společnosti jsou ovšem omezeny mravním řádem.

Stát

Funkcí státu jako nejvyšší části politické společnosti je vydávání zákonů, udržování právního řádu a veřejného pořádku a péče o obecné dobro celku. Stát se specializuje na problémy celku. Pravomoc státu je omezena a zásahy státní moci musejí zůstat v hranicích vymezených demokratickými přirozenými právy všech občanů a rodin a právy autonomních institucí. Vlastní funkce státu jsou:

- a/ usměrňovat,
- b/ dohlížet ,
- c/ podněcovat,
- d/ zabráňovat.

Ad a/ Usměrnění. Stát usměrňuje partikulární činnost občanů, rodin a nižších autonomních institucí harmonicky k obecnému dobru celku, ovšem jenom v takovém rozsahu, jak je to opravdu nutné pro obecné dobro celku. Legitimní činnost občanů, rodin a autonomních instucí nesmí být převzata státem.

Ad b/ Dohled. Stát je strážcem zákona a veřejného pořádku; spravedlivá svoboda jednání musí být ponechána občanům a autonomním institucím a stát má povinnost tyto svobody , práva a autonomii chránit.

Ad c/ Podněcování. Podněcování a podporování všeobecného blahobytu, harmonie a spolupráce tak, aby byl odstraněn škodlivý nepřátelský třídní boj a soustavně nahrazován spoluprací sociálních part-

nerů. Podněcování a podporování legitimní iniciativy a nezávislosti zejména chudých a neprivilegovaných. Podporování jednotlivců, rodin a autonomních nižších institucí daňovou politikou a případně i subvencemi atd.

Ad d/ Zebraňování. Mocenské a donucovací zásahy státu musejí být spravedlivé v jednání s těmi, kdo bezdůvodně odmítají plnit své občanské povinnosti podle zákona a kdo zločinným způsobem škodí občanům a společnosti.

Základní zásadou omezování činnosti státních orgánů je pravidlo **PODPŮRNOSTI** neboli **SUBSIDIARITY**, podle kterého má stát dělat jen to, na co nestačí jednotlivci a nižší autonomní instituce. Rovněž autonomní instituce nemají dělat to, na co stačí jednotlivci a rodiny. Všechny vyšší instituce mají funkci podpůrnosti k nižším institucím a k jednotlivým občanům a rodinám, což znamená, že vyšší instituce mají sloužit institucím nižším a všechny pak jednotlivým osobám. Vyšší společenské útvary mají pomáhat útvarům nižším a nemají je potlačovat a nemají bezdůvodně přejímat jejich funkce. Toto jsou hlavní zásady demokratické decentralizace, zásady pluralitní organické společnosti. Slovo "organický" je ovšem nutno chápat ve smyslu analogickém, tedy ve smyslu podobnosti a nikoli totožnosti, neboť pro organickou strukturu společnosti neplatí přírodovědecká zákonitost a nutnost funkcí organismu biologického.

Nižší autonomní složky politické společnosti

Uvádím jen toto základní třídění:

A/ Místní instituce: a/ obce a města;

b/ okresy a případně župy atd.

B/ Hospodářské neb stavovské autonomní instituce :odborové organizace, svazy zaměstnavatelů podle oboru výroby neb služeb, sdružení zemědělců, advokátů, lékařů, živnostenská společenstva, organizace řemeslníků, farmacistů, architektů atd. /Organizace na ochranu zájmů spotřebitelů nepatří do této skupiny, neboť mají jen funkci informovat, pomáhat a obhajovat a mohou být nátlakovými skupinami v hospodářské politice/.

Hospodářské / stavovské/ autonomní instituce mají svá práva, která nejsou odvozena z moci státní, mají být však státem uznána a chráněna. Jejich pravomoc vyvěrá z nezedatelných práv občanů a z přirozené sociální etiky, respektive z práva přirozeného. Autonomní sféra těchto hospodářských institucí je vymezena partikulárním cílem jejich činnosti / causa finalis/.

Hospodářské /stavovské/autonomní instituce vytvářejí ve svém oboru výroby neb služeb hospodářské rady toho určitého oboru, ve kterých jsou zástupci zaměstnanců a zaměstnavatelů. Veškerá činnost hospodářských /stavovských / autonomních institucí a jejich hospodářských rad je omezena koordinační činností ústřední hospodářské rady, která usměrňuje a podněcuje hospodářský a sociální život pod vrchním dozorem moci státní. Ústřední hospodářská rada není další sněmovnou státního neb federálního parlamentu, ale je nejvyšším orgánem hospodářské a sociální autonomie, ovšem je také poradním orgánem pro vládu a parlament.

Hlavní funkcí ústřední hospodářské rady je eliminování třídního boje, podněcování spolupráce sociálních partnerů a harmonizování zájmů všech skupin.

Rodina

Rodina je společenstvím rodičů a dětí. Primát rodiny mezi ostatními společenskými celky včetně státu spočívá v základní životní funkci rodiny. Základní práva rodiny vyplývají z práva přirozeného a stát je morálně zavázán tato práva uznávat a chránit, neboť nejdůležitější funkcí státu je umožňovat a usnadňovat rodině plnění jejích přirozených funkcí. Výchova dětí je výhradním právem rodičů a stát zde má jen povinnost podle zásady subsidiarity. Když rodiče chtějí, aby jejich děti měly náboženskou a mravní výchovu a určité kulturní a základně i filosofické zaměření, nesmí stát dělat žádné překážky, pokud by nešlo o zvrácenou výchovu v rozporu se zásadami obecného dobra celku.

Lid

Plná politická moc v politické společnosti přísluší lidu, který má právo rozhodovat o vládní formě a má právo volit své zástupce do autonomních institucí územních i hospodářských /stavovských/ stejně jako do parlamentu státního a federálního. Je zajímavé, že již svatý Tomáš Aquinský, když uvažoval o nejlepší vládní formě, napsal, že nejlepší je, " když všichni se podílejí na takové vládě, když jednak všichni mohou být voleni a jednak když všichni mají právo volit". /Summa Theologica, Prima Secundae, Qu.CV, Art.1/. Tato zdravá nauka nebyla bohužel vždy v dějinách uplatňována.

Plná politická moc lidu je omezena morálními zásadami /přirozeným právem/ a proto mravní úroveň lidu je tak důležitá v politickém životě. Politický život bez občanských ctností se zvrhne v pouhé mocenské zápolení a i ty nejlepší demokratické instituce se stávají

neužitečnými, když morálka národa je špatná a když občané a politici jsou zkorumpováni. V takové situaci se již nepečuje o obecné dobro, ale jen o osobní prospěch, a celá společnost tím trpí, trpí ovšem spravedlivě, neboť se sama svým sobectvím vytrestala. Reforma mravů je tedy stejně nutná jako reforma institucí, a tílídé, kteří podkopávají základy veřejné morálky, rozkládají ve skutečnosti celou společnost.

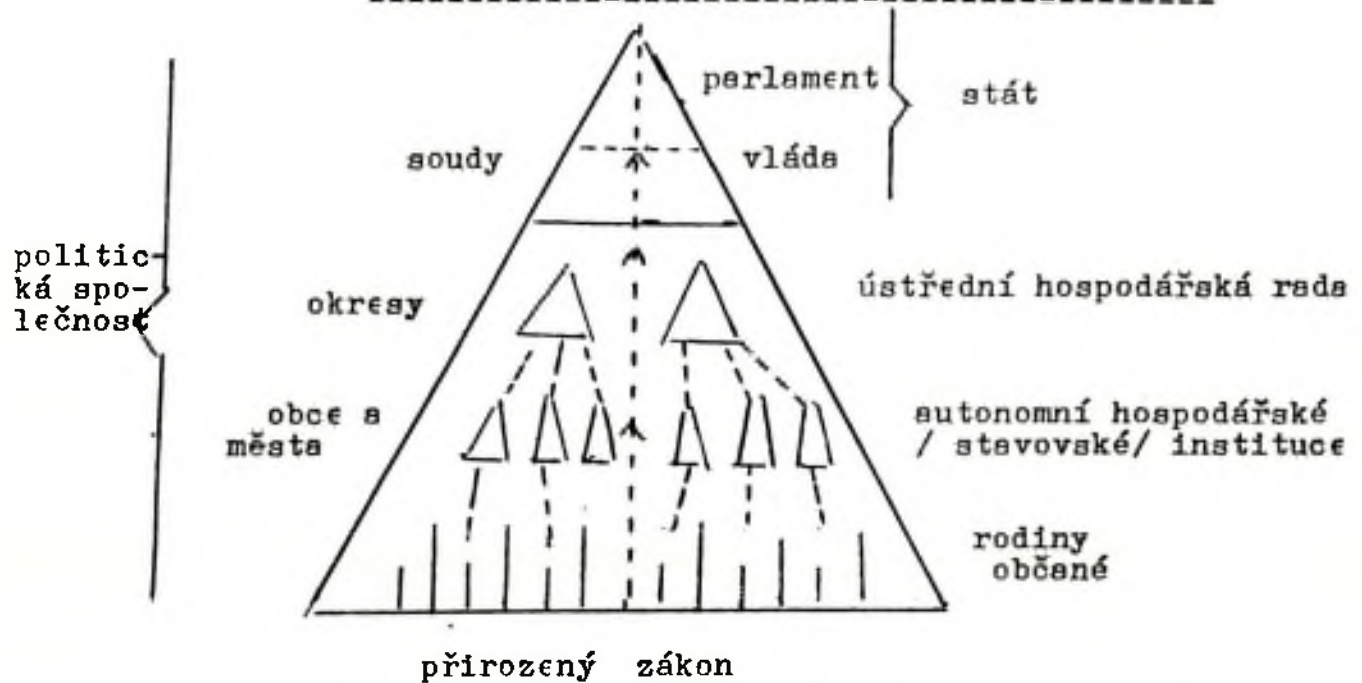
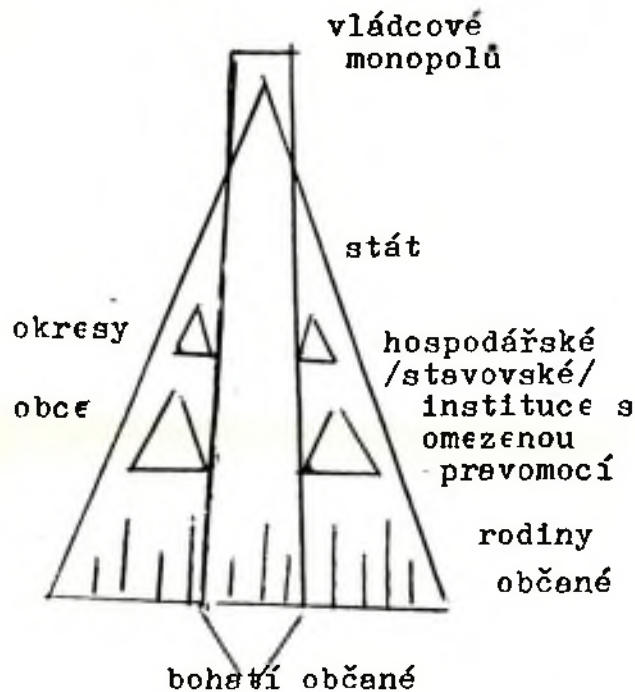
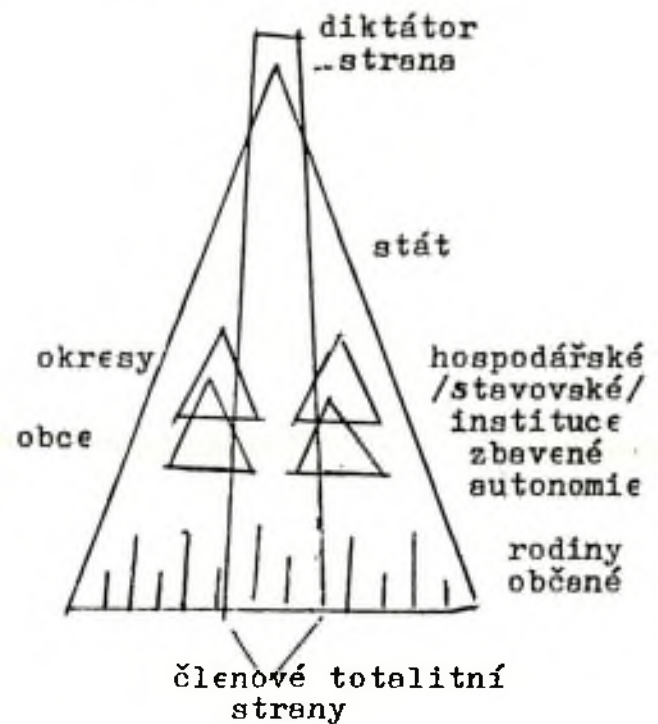
Deformace sociálního řádu a jeho reformy

Stát jako nejvyšší část politické společnosti má nejen právo, ale i povinnost usilovat o sociální reformy podle potřeby obecného dobra celku, ovšem i zde zásada podpůrnosti se musí respektovat. V rozporu se zásadami individualistického liberalismu stát musí zasahovat do sociálního a hospodářského dění. Na druhé straně však v rozporu s ideologií kolektivistického socialismu všech odstínů zásahy státu mají být omezeny na úkoly vlastní státu, tedy usměrňování, dohlížení, podněcování a zabraňování, zejména na připravování nutných zákonů, které umožňují a usnadňují nutné sociální reformy.

Podstatné úkoly při uskutečňování reforem deformovaného sociálního řádu připadají autonomním hospodářským / stavovským / institucím. To platí nejen pro vývojové země, ale také pro pokročilé vyvinuté země, a zejména též pro neprostou sociální a hospodářskou transformaci bývalých zemí komunistických. Takové úkoly se ovšem nedají zvládnout bez důkladné politické výchovy občanů, zejména ne bez intelektuální, odborné a morální formace členů a představitelů autonomních hospodářských institucí.

Zatímco v levicových totalitních režimech byl stát ztotožněn s politickou společností a autonomní instituce byly pohlceny totalitním státem, v liberálních demokraciích nebyla autonomie nižších složek dostatečně uskutečněna. V extrémních levicových režimech je politická společnost ovládnuta všemocnou stranou a v extrémním liberalismu všemocným kapitálem malé vrchní třídy. Oba systémy se tedy vzdalují od ideálu demokracie, která má být vládou lidu, lidem a pro lid.

Lord Keynes vyjádřil tuto problematiku výstižně slovy: "Doporučuji proto, aby pokrok spočíval v rozvoji a uznání semiautonomních útvarů ve státě..." /The End of Laissez-Faire, 1926, str. 41 a další/. I on ovšem neměl pojmově ujasněný rozdíl mezi státem a politickou společností. Střední a Východní Evropa by měla pochopit své historické poslání vybudovat to, co zatím nikde důsledně vybudováno nebylo.

Křesťanská pluralitní organická společnostLiberální režimTotalitní kolektivistický režim

Stanislav Hofírek